

Rekisteripalvelut

20.10.2022

Digi- ja väestötietoviraston lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Digi- ja väestötietovirastolta lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 189/2022 vp). Digi- ja väestötietovirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa.

Digi- ja väestötietovirasto on osallistunut ehdotetun sukupuolen vahvistamisesta annetun lain valmisteluun. Ehdotus on merkityksellinen Digi- ja väestötietoviraston toiminnan kannalta, sillä virasto vahvistaa henkilön sukupuolen. Näin ollen ehdotettu laki sisältää useita Digi- ja väestötietoviraston toimintaan vaikuttavia muutosehdotuksia.

1 Keskeiset huomiot ehdotetuista muutoksista

1.1 Vanhemmuusnimikkeen muuttaminen

Sukupuolen vahvistaneen henkilön vanhemmuudesta ehdotetaan säädettäväksi sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 4 §:ssä. Sen nojalla vanhemmuus todettaisiin ja vahvistettaisiin pääsääntöisesti vanhemmuuslaissa (775/2022) säädettyä vastaavalla tavalla. Digi- ja väestötietovirasto pitää vanhemmuuteen liittyvien oikeusvaikutusten ja soveltamiskäytännön yhtenäisyyden näkökulmasta perusteltuna, että sukupuolen vahvistaneen henkilön vanhemmuudesta ehdotetaan säädettäväksi erikseen uudessa laissa.

Tämän lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi vanhemmuudesta väestötietojärjestelmään merkittävistä tiedoista. Ehdotetun 5 §:n mukaan Digi- ja väestötietovirasto voisi hakemuksesta muuttaa henkilön vanhemmuusnimikkeen vastaamaan hänen vahvistettua sukupuoltaan. Ehdotus on muutos nykytilaan, jossa väestötietojärjestelmään tallennettuja vanhemmuutta koskevia tietoja ei voida muuttaa sukupuolen vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen. Kyse olisi siten Digi- ja väestötietoviraston näkökulmasta uudesta tehtävästä, joka edellyttää myös lain toimeenpanon kannalta merkittävimmät tietojärjestelmämuutokset.

Väestötietojärjestelmään rekisteröidään nykyisin kattavasti lapsen ja vanhemman välistä suhdetta koskevia tietoja. Rekisteröitävät tiedot perustuvat vanhemmuutta sekä väestötietojärjestelmää koskevaan lainsäädäntöön. Ne kuvaavat lapsen ja vanhemman välisen perheoikeudellisen suhteen ohella myös esimerkiksi sitä, miten vanhemmuus on määräytynyt. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, perustuuko isyys vahvistamiseen vai avioliittoon. Väestötietojärjestelmässä ei sen sijaan ole erillistä vanhemmuusnimikettä koskevaa tietosisältöä (isä/äiti), jota voitaisiin muuttaa ehdotuksessa kuvatulla tavalla.

Hallituksen esityksessä väestötietojärjestelmään tallennettaviin tietoihin esitetään lisättäväksi erillinen vanhemmuusnimike, jota voitaisiin muuttaa ehdotetun 5 §:n mukaisesti. Nykyistä tietojen rekisteröintitapaa ei muutettaisi, vaan uusi tietosisältö täydentäisi yksityiskohtaisempia tietoja eikä muuttaisi niiden rekisteröinnin perusteita. Vanhemmuusnimikkeen muuttaminen ei vaikuttaisi yksityiskohtaisempien tietojen sisältöön.

Digi- ja väestötietovirasto toteaa, että ehdotettu säännös voidaan toimeenpanna hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla. Ehdotettua ratkaisua voidaan pitää johdonmukaisena

hallituksen esityksessä valitun sääntelyratkaisun kanssa, jossa sukupuolen vahvistamisesta huolimatta vanhemmuus määräytyisi vanhemmuuslain nojalla ja jossa nimikkeen korjaus olisi mahdollista vasta vanhemmuuden toteamisen tai vahvistamisen jälkeen.

Digi- ja väestötietovirasto kiinnittää kuitenkin huomiota ehdotetun ratkaisun kattavuuteen. Vanhemmuusnimikkeen muutoksesta huolimatta sukupuolen vahvistaminen voi olla pääteltävissä esimerkiksi uuden vanhemmuusnimikkeen ja vanhemmuuden määräytymishetkellä rekisteröityjen yksityiskohtaisten perheoikeudellisten tietojen yhdistelmästä. Ehdotetulla ratkaisulla voidaan käytännössä parantaa sukupuolen vahvistaneen henkilön yksityisyydensuojaa silloin, jos väestötietojärjestelmästä luovutettavan tiedon tarkkuutta voidaan rajoittaa henkilön pelkkään vanhemmuusnimikkeeseen. Toisaalta tieto muuttuneesta vanhemmuusnimikkeestä on kuitenkin välitettävä esimerkiksi nimikkeen muutoshetkellä sellaisille toimijoille, jotka saavat säännönmukaisesti henkilötietoja väestötietojärjestelmästä, jotta rekisteritietojen ajantasaisuus ja eheys voidaan varmistaa. On myös oletettavaa, että tietojärjestelmäratkaisuista riippuen tietojen vastaanottajien on tehtävä muutoksia omiin järjestelmiinsä, jotta ne pystyisivät vastaanottamaan uuden vanhemmuusnimikettä koskevan tietosisällön.

Näin ollen Digi- ja väestötietovirasto yhtyy hallituksen esityksessä esitettyyn näkemykseen siitä, että vanhemmuusnimikkeen muuttamisella tavoiteltavien vaikutusten toteutumisen voidaan arvioida olevan ensivaiheessa lähinnä potentiaalisia. Toisaalta toteutusmallit, joilla olisi laajempia vaikutuksia, eivät myöskään olisi toteutettavissa nopeasti. Ottaen huomioon väestötietojärjestelmään rekisteröityjen perheoikeudellisten tietojen luovuttamisen laajuuden ja merkityksen yhteiskunnan tietohuollolle, laajemmat muutokset tulisi valmistella perusteellisesti. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan laajemmat muutokset aiheuttaisivat myös huomattavasti ehdotettua pidemmän siirtymäajan ja aiheuttaisivat arvioitua merkittävämpiä tietojärjestelmien muutuskustannuksia. Näin ollen hallituksen esityksessä vanhemmuusnimikkeen muuttamiselle asetetut tavoitteet voivat toteutua toteutusmallista riippumatta laajamittaisesti vasta pidemmän ajanjakson kuluttua.

Säädöstasolla Digi- ja väestötietovirasto kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen perusteluiden mukaan uusi vanhemmuusnimike lisätään myös kaikille ennen lain voimaantuloa väestötietojärjestelmään rekisteröidyille vanhemmille. Nimikkeen lisääminen kaikille vanhemmille on välttämätöntä, jotta ehdotetun 5 §:n 1 momentin mukaisesti myös ennen lain voimaantuloa sukupuolensa vahvistanut henkilö voi korjata vanhemmuusnimikkeensä vastaamaan oikeudellista sukupuoltaan. Nimikkeen takautuvasta lisäämisestä ei kuitenkaan ole säännöstä hallituksen esityksessä. Digi- ja väestötietovirasto pitää perusteltuna, että asiasta säädettäisiin erikseen.

1.2 Henkilöllisyyden toteaminen sukupuolen vahvistamismenettelyn yhteydessä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että sukupuolen vahvistamista koskeva hakemus on tehtävä kirjallisesti. Säännöksessä ei muutoin rajata asioinnin muotoa, joten se mahdollistaa siten sekä sähköisen, postitse tapahtuvan että henkilökohtaisen asioinnin. Esitetyn 2 §:n 1 momentin yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan Digi- ja väestötietoviraston olisi kuitenkin varmistuttava asianmukaisesti hakijan henkilöllisyydestä.

Digi- ja väestötietovirasto yhtyy hallituksen esityksen perusteluihin ja katsoo, että hakijan henkilöllisyydestä on pystyttävä varmistautumaan asianmukaisesti. Tämän huomioon ottaen Digi- ja väestötietovirasto tulee todennäköisesti toteuttamaan vahvaan tunnistautumiseen perustuvan sähköisen asiointikanavan hakemuksen vireille panemiseksi ja hakemuksen vahvistamiseksi. Myös henkilökohtaisesti asioidessa hakijan henkilöllisyydestä pystytään varmistautumaan asianmukaisesti. Digi- ja väestötietovirasto kiinnittää kuitenkin huomiota

Rekisteripalvelut

20.10.2022

siihen, että kun yhtäältä mahdollistetaan kaikki vireillepanotavat ja toisaalta samanaikaisesti viranomaisen on pystyttävä varmistautumaan asianmukaisesti hakijan henkilöllisyydestä, voi tämä käytännössä tarkoittaa lisävaatimuksia tai täydennystarpeita niiden hakemusten osalta, jotka on laitettu vireille hakijaa tunnistamatta.

2 Lain toimeenpano

2.1 Taloudelliset vaikutukset

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että sukupuolen vahvistamista koskevien hakemusten määrän kasvua on erittäin vaikea arvioida etukäteen. Jos sukupuolen vahvistamista koskevat hakemusmäärät moninkertaistuvat tai vanhemmuusnimikkeen muutoshakemusten määrä on suuri, lain toimeenpano voi työllistää Digi- ja väestötietovirastoa merkittävästi. Tämä voi potentiaalisesti johtaa käsittelyaikojen pidentymiseen.

Hallituksen esityksen valmistelussa on arvioitu, että Digi- ja väestötietovirasto voi kattaa lain toimeenpanoon liittyvät henkilöstötarpeet ja järjestelmäkehityskustannukset omista toimintamenoistaan. Digi- ja väestötietovirasto yhtyy kuitenkin hallituksen esityksessä esitettyyn arvioon hakemusmäärän kehityksen epävarmuudesta ja pitää tärkeänä, että tilanteen kehittymistä seurataan.

2.2 Siirtymäaika

Digi- ja väestötietovirasto pitää vanhemmuusnimikkeen muuttamisen osalta ehdotettua vuoden siirtymäaikaa välttämättömänä, jotta se voi toteuttaa ehdotuksen edellyttämät muutokset väestötietojärjestelmään sekä sen tietojen ylläpitoon ja luovuttamiseen liittyviin sovelluksiin. Digi- ja väestötietovirasto ei voi ottaa kantaa siirtymäaikaan, joita väestötietojärjestelmän tietoja vastaanottavat toimijat voivat mahdollisesti tarvita. Nämä muutokset ovat kuitenkin todennäköisesti toteutettavissa ainakin osittain vasta sen jälkeen, kun Digi- ja väestötietovirasto on tehnyt omat tietojärjestelmämuutoksensa.

Digi- ja väestötietovirasto

ylijohtaja Timo Salovaara

johtaja Jari Taipale